

Sergiu Verona *Cursa înarmărilor. Armamente — Tehnologie — Strategie*, București, Edit. politică, 1984

Cartea lui Sergiu Verona s-a impus atenției specialiștilor, ca dealtfel și publicului larg, ceea ce s-a reflectat și în apariția unor recenzii și prezentări, în unele publicații românești. Lucrarea pe care o prezentăm este structurată pe patru părți: 1. *Urașul pericolului care este confruntată omenirea*; 2. *Evaluarea cursei înarmărilor*; 3. *Tehnologia și cursa înarmărilor*; 4. *Elemente noi în strategia nucleară*. Nu vom intra în tratarea separată a celor patru părți, lăsând aceasta la discreția cititorului, dar, în schimb, vom încerca să subliniem unele idei ce se desprind din lectura cărții.

Una din reușitele cărții este tocmai modalitatea de analiză a cursei înarmărilor, prin care autorul demonstrează că ne aflăm în fața unui fenomen unic în lumea postbelică, dar care nu evoluează autonom sau independent de decizia politică, respectiv de existența unor anumite interese politice, economice și ideologice, deși acestea pot fi nu numai anacronice, ci și chiar nocive pentru destinele omenirii. A accepta ideea că factorul politic de decizie ar fi un simplu ostacol al cursei înarmărilor, sau, pe plan social, al militarilor și complexului militar-industrial ar însemna să se accepte ideea ireversibilității cursei înarmărilor pe plan nuclear, a inevitabilității unui holocaust nuclear inexorabil. Sergiu Verona demonstrează, dimpotrivă, că prin renunțarea la anumite interese și așa anacronice, prin afirmarea reală a primatului politicului, este posibilă inversarea cursului înarmărilor, trecerea la dezarmarea generală. În primul rând la dezarmarea nucleară. Cu alte cuvinte, lucrarea restabilește înaltele răspunderi ale șefilor de stat și de guvern față de necesitatea opririi cursei înarmărilor, deoarece, potrivit autorului, „...procesul cursei înarmărilor, considerat ca o competiție, pune în primul rând în evidență componenta deciziei politice” (p. 168); tocmai pentru că „...decizia politică este momentul determinant și definitoriu al cursei înarmărilor” (p. 168). Evaluările de mai sus sînt, în egală măsură, valabile și pentru raportul decizie politică — dezvoltare tehnologică militară, autorul ilustrînd modul concret și determinant în care decizia politică intervine hotărîtor în toate fazele cercetării și dezvoltării tehnologice militare ale unor sisteme de arme. Recurgînd, ca exemplu, la cazul SUA, autorul subliniază imensa responsabilitate a președintelui care, prin directivele prezidențiale, desemnează direcțiile primordiale de aplicare a strategiei militare în cazul unui conflict, inclusiv nuclear, iar prin planul S.I.O.P. (Planul unic operațional integrat) fixează prioritatea obiectivelor menite a fi distruse, prin lovituri nucleare pe teritoriul prezumtivului sau prezumtivilor adversari.

O altă realizare a acestei lucrări este tocmai critica elaborată la adresa mecanismului care ar sta la baza cursei înarmărilor, mai exact, a așa-zisului mecanism al „acțiunii-reacției”. Din nefericire, această formulă simplistă circula nu numai în anumite medii științifice, dar și în publicații cu precădere dedicate propagandei externe, precum și în pozițiile publice ale unor forțe social-politice. În această optică, cursa înarmărilor și-ar avea sursa într-un singur centru, globalizarea ei fiind o simplă evoluție mimetică. Pe de altă parte, acceptarea unui asemenea mecanism ar însemna, de fapt, susținerea teoriei ridicării la niveluri tot mai înalte a echilibrului militar, în toate domeniile. În fine, pe plan sociologic, acceptarea existenței unui asemenea mecanism ar echivala cu acceptarea inevitabilității holocaustului nuclear, în sensul că acesta ar apărea ca rezultatul a unor măsuri logice de răspuns la acțiuni aparent ilogice ale adversarului inițiator. În optica autorului, 1. „... competiția nu apare ca o operație de egalizare (sau de simplă adaptare) la deciziile adversarului potențial de a dezvolta anumite tipuri de armamente, ci ca o tentativă de depășire a nivelului sau, fie de înarmare, fie de dezvoltare tehnologică. Cu alte cuvinte, nu este vorba de o reacție, ci de o suprareacție; 2. acțiunea de suprareacție nu se produce după ce adversarul potențial și-a realizat planurile; ea este declanșată în momentul cînd există prezumția că sînt adoptate decizii în sensul creșterii arsenalului militar” (p. 80).

În domeniul noilor controverse ce animă diversele școli de gîndire americană privind configurarea unei noi strategii a acestei puteri, cititorul se va întîlni cu o corectă prezentare critică a acestor direcții, ceea ce îi va permite să-și elaboreze propriile sale idei concludente. Este însă evident că dezbaterile ce se desfășoară în mediile academice și de cercetare din SUA privind viitorul strategiei nucleare a țării, a căror intensitate a crescut la începutul anilor '80,

prefigurează, în general, existența a două mari curente de opinie: 1. o serie de specialiști, în general tineri, care consideră probabilă obținerea unei victorii americane într-un conflict nuclear; 2. un grup de oameni de știință și politicieni care apreciază că nivelul deja atins de către arsenalele nucleare ale principalelor puteri sint absolut suficiente pentru distrugerea civilizației umane și a vieții pe Terra. Tocmai în rindul ultimei orientări s-au configurat asemenea idei cum ar fi importanța declarării și respectării stricte de către puterile nucleare a angajamentului de „no first use”, respectiv al nerecurgerii prima la folosirea armelor nucleare, precum și a „înghețului nuclear” al arsenalelor existente, care, în concepția autorului, are în vedere o „înghețare verificabilă a experimentării, producției și dezvoltării încărcăturilor nucleare, a rachetelor și sistemelor de lansare ale S.U.A. și U.R.S.S.” (p. 229). Ambele măsuri preconizate nu sint altceva decit măsuri de creștere a încrederii între cele două puteri nucleare în vederea trecerii cît mai grabnice la acțiuni hotărîte și de anvergură în domeniul dezarmării nucleare. Aceasta pentru că nici „no first use”, ca de altfel nici „înghețarea nucleară”, vizualizate ca obiective pe termen lung, nu pot comporta efecte pozitive substanțiale asupra cursului înarmărilor, deoarece: 1. ambele măsuri nu numai că nu modifică, dar nici nu afectează în nici un grad strategiile nucleare ale puterilor ce dețin această armă; 2. ele nu reduc în sine probabilitatea declanșării unor noi spirale sau bucle ale înarmărilor în alte domenii; 3. angajamentul unilateral de „no first use” este, de regulă, însoțit de alte clauze eșapatorii sau omisiuni deliberate care-i conferă fie un caracter formal, fie anesteziant.

Cartea lui Sergiu Verona reprezintă, pe un alt plan, o angajare directă — deși marginală ca scop —, cu erudiție și discernămint, împotriva teoriei „descurajării (intimidării) nucleare”. Potrivit autorului, „... de fapt doctrina descurajării nucleare a fost și este subordonată cursei înarmărilor (sublinierea autorului — n.n.), constituindu-se în motivarea doctrinară a exacerbării acesteia” (p. 218). În viziunea sa critică asupra „descurajării nucleare”, autorul efectuează de fapt o analiză cît puțin la trei niveluri a acestei teorii care stă la baza strategiilor nucleare ale principalelor puteri posesoare de asemenea arme.

În primul rînd, „descurajarea nucleară” ... „a devenit unul din principalele stimulente teoretice și, în ultimă instanță practic, ale cursei înarmărilor, ca un adjuvant prețios al deciziei politice” (p. 299). În al doilea rînd, acest concept favorizează atacul nuclear preventiv sau dezarmant asupra prezumtivului adversar, în cadrul principiului „lansării în stare de alarmă”, fiind vorba „nu de folosirea armelor nucleare ca un mijloc de ripostă...; ci de folosirea lor înainte lansării unui atac nuclear de către adversar” (sublinierile autorului — n.n.). În al treilea rînd, concepția „descurajării nucleare” este fragilă, conținînd o imensitate de incertitudini, incapabile să fie cunoscute sau cuantificate în timp de pace, toate acestea referindu-se în special la esența teoriei, la eventualul comportament al factorilor de decizie politică și militară la toate nivelurile în situații-limită extreme cum ar fi cele ale unei confruntări nucleare locale sau generalizate.

În ceea ce privește mesajul lucrării, autorul consideră, printre altele, că intenția sa nu a fost de a oferi noi soluții pentru cursa înarmărilor nucleare, pentru care, de altfel, există o imensitate absolută de propuneri și inițiative, ci „... necesitatea înțelegerii exacte a amenințării care planează asupra existenței umane” (p. 320—321).

Ofertă cititorului român, ca de altfel și celui străin, lucrarea pe care o recenzăm se distinge prin atenția acordată prezentării, la momentul oportun și propice, a poziției, propunerilor și inițiativelor României socialiste în materie de dezarmare nucleară.

Recurgînd pe larg, cu necesarul discernămint critic, la literatura extern de bogată în domeniul studiat, autorul își precizează de fapt propria sa atitudine principială față de aceste lucrări, prin note care însoțesc fiecare parte a lucrării.

Însoțită de un index detaliat, ea și de un cuprins tradus în principalele limbi de circulație internațională, cartea se prezintă ca o lucrare ce se adresează atît specialiștilor, cît și maselor largi de cititori.

Parcursirea lucrării lui Sergiu Verona, într-un anumit sens corolarul activității sale de cercetare, ne prilejuește constatarea fericită că, prin metodologia folosită, prin accesibilitatea datelor, prin viziunea critică asupra literaturii de „ultimă oră”, cartea se înscrie ca o realizare a noilor direcții de cercetare ce se manifestă în știința politică românească.

Nicolae Călina

Stelian Stoica VIATA MORALĂ A DACO-GETILOR, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1984

În intenția mărturisită a autorului, cartea aspiră la statutul unei prime abordări de anvergură a spiritualității și vieții morale a daco-geților. Lucrarea își definește un caracter prospectiv, avînd menirea de a configura un cadru tematic explicit și de a tatona ipotetic începuturile unui posibil demers de arheologie a spiritului, vizînd recuperarea acelei matrici

eidetice originale din care au luat ființă valorile și normele morale ale ethosului daco-getic. Deosebit de atrăgătoare prin ineditul și complexitatea ei, misiunea unui atare demers nu este cituși de puțin ușoară, ci, dimpotrivă, are de înfruntat numeroase și necrutătoare dificultăți ce provin mai ales din parcimonia, laconismul și caracterul fragmentar al surselor de informație privind viața morală a strămoșilor ce au viețuit pe meleagurile noastre cu milenii în urmă. Din cauza sărăciei și a credibilității, nu de puține ori indoielnice, a măturilor și dovezilor arheologice privind civilizația daco-getică, metodele sociologice și antropologice consacrate se dovedesc inoperante în această tentativă de reconstituire istorică, ce se învâluie, din start, într-o aură de temeritate.

Trecind în revistă mai toate mărturiile pe care antichitatea ni le-a transmis cu privire la modul de viață, înțelepciunea și calitățile sufletești ale daco-geților, autorul nu ezită să se aventureze cu dibăcie și siguranță pe terenul nesigur al descifrării hermeneutice, evaluind semnificația autentică a textelor de care mai dispunem prin raportarea informației consemnate la intențiile nemărturisite, concepția filozofică sau apartenența culturală a unui autor sau altuia. În același timp, Stelian Stoica se oprește cu răbdătoare circumspecție asupra interpretărilor date izvoarelor antice de către unii dintre cei mai prestigioși istorici români, printre care V. Pârvan, A. D. Xenopol, N. Iorga, D. Drăghicescu, H. Daicoviciu, C. Giurescu și alții.

Confruntat cu dificultățile inerente unui demers sui generis în literatura noastră, autorul se bazează pe câteva principii metodologice adecvate necesității de a ordona, într-o viziune coerentă, pe căi ipotetico-deductive — însă ferite de speculații hazardate —, un quantum precar de informații care, în laconismul lor, întind adesea capcanele ambiguității. Între acestea se numără principiul interdependenței dialectice a vieții morale cu faptele economice, politice, juridice, artistice sau religioase — principiu ce îndreptățește emiterea unor ipoteze asupra ethosului daco-getic, în virtutea unor relații de incompatibilitate sau compatibilitate, de adecvare sau inadecvare între anumite caracteristici presupuse ale fenomenului moral și ceea ce putem ști cu relativă certitudine despre viața economică, socială, politică, despre arta sau religia strămoșilor noștri.

Un alt instrument metodologic, pe care lucrarea îl utilizează frecvent, este analiza comparată, cu ajutorul căreia se încearcă deducția unora dintre „petele albe” din configurația spiritualității daco-getice prin analogie cu mitologia, religia și morala altor neamuri, de care se știe ori se poate presupune cu temei că au avut contacte durabile cu populația tracică de pe teritoriul țării noastre, interferind cu aceasta pe diferite planuri ale culturii și civilizației. În același timp, autorul scoate în evidență și trăsăturile originale, deosebirile prin care spiritualitatea și ethosul daco-getic își conturează unicitatea. Comparând, de pildă, orfismul și cultul lui Zamolxis, autorul evidențiază unele trăsături comune ale celor două religii „aspirația spre nemurire și promovarea unui mod simplu și curat de viață”. Totodată, ele diferă sub un aspect esențial, cu implicații deosebite în plan etic: orfismul se axează pe tema păcatului originar, de care omul se poate mântui, dobândind nemurirea, prin strădania sa de a sui treptele ritului inițiativ — ceea ce face posibilă emergența conștiinței morale personale, centrată pe responsabilitatea opțiunii individuale între păcatul ce sălășluiește în trup sau virtutea accesibilă purificării spirituale; zamolxismul este străin de ideea păcatului originar și, implicit, de obsesia triumfului ritualic al spiritului asupra impurității imanente trupului omenesc — ceea ce face ca „individul să fie mai puțin centrat pe sine și într-o mai mare măsură centrat pe valorile sociale; de unde ar rezulta că responsabilitatea socială trece înaintea celei personale, iar libertatea de alegere e mai restrânsă decât la partizanii doctrinei orifice”. Analizând fragmentele din dialogurile platoniciene care se referă la înțelepciunea daco-getică, Stelian Stoica interpretează supremația spiritului asupra corporalității — în care credeau adepții lui Zamolxis — drept simptom al unui profund optimism: „omul e perfectibil; el se poate ridica prin instrucție și educație morală către cele mai înalte piscuri ale înțelepciunii... Și perfectibilitatea umană nu are limite întrucât înțelepciunea e nehotărnicită”. Lucrarea stabilește, de asemenea, un interesant paralelism între mitologia daco-getică și credințele religioase ale vechilor triburi germanice. Elementul comun îl constituie postexistența paradisiacă, situată într-un „teritoriu” purtând pecetea divinului, în care aveau dreptul să intre vitejii ce muriseră cu bărbăție. Diferența esențială rezidă în faptul că Walhalla — raiul germanic — este perisabilă, urmînd să treacă în neînlîță la ceasul de amurg al zeilor, în vreme ce sălașul lui Zamolxis este nepieritor. Pe de altă parte, în mitologia teutonică, postexistența poate fi nu numai paradisiacă, ci și infernală; răufăcătorii erau condamnați să se piardă în Nifhal (hăul cel mare din străfund). La daco-geți, însă, discriminarea îl făcea pe oameni să se împartă în nemuritori — eterni pe tărîmul lui Zamolxis — și muritori — creaturi efemere, pedepsite pentru o viață nedemnă prin disoluție în neant.

Interogîndu-se asupra modului în care va fi fost conceput paradisul zamolxian, despre care nu știm aproape nimic, autorul presupune cu destul temei că imaginea despre viața ne-

muritorilor trebuie să fi constituit o paradigmă a virtuților și valorilor etice fundamentale ale cultului daco-getic. Iar aceste virtuți exemplare ne putem aștepta să le regăsim în normele, obiceiurile și faptele vieții cotidiene a strămoșilor noștri. Reconstituirea deductivă a universului etico-axiologic al spiritualității daco-getice, prin mijlocirea cultului zamolxian — ca proiecție mitică a normelor de conviețuire pe care le respectau „cei mai viteji și cei mai drepti dintre traci” —, devine astfel un traseu teoretic enunțat de autor drept principiu metodologic central.

În sfârșit, demersul lucrării este pus sub semnul istorismului, în lumina căruia Stelian Stoica abordează ethosul daco-getic în devenirea sa istorică, delimitând momente și etape în evoluția vieții morale a strămoșilor noștri.

Căutând începuturile recuperabile ale moralității daco-getice în vitejia și cucernicia mislor, de care avem știre din poemele homerice, lucrarea insistă pe larg asupra ethosului zamolxian, care poate fi considerat drept produsul cel mai înalt, original și bine înțeles al spiritualității daco-getice. Autorul desfășoară o interesantă și convingătoare argumentație materialist istorică asupra temeiurilor sociale din care a germinat mesajul modelului existențial consacrat de legendarul zeu și rege al strămoșilor noștri. Cultul lui Zamolxis ia ființă pe terenul unei comunități vitregite de invazii străine și frământate de „anomia” caracteristică descompunerii relațiilor gentilice. În acest context, valorile și credințele vieții comunitare arhaice devin caduce, fiind, treptat, înlocuite de germeii individualismului, definit prin dorința de avere și prin voința de putere. Zamolxismul apare ca o tentativă de recuperare și de conservare a orizontului etico-axiologic arhaic, pierdut în nostalgia „epocii de aur”, prin transfigurare sacrală în model exemplar al postexistenței paradisiace, în care individul poate pași trecind pragul unei morți eroice, care încheie sublim o existență pămînteană conformă unor reguli, norme și prescripții non-individualiste. Precaritatea vieții umane și anomia unor ample prefaceri istorice au generat o viziune pesimistă asupra vieții și optimistă asupra morții, centrată pe un compromis: „virsta de aur a omenirii devine atributul postexistenței paradisiace, al acelei nemuriri de dragul căreia merită să te chinui și să te jertfești pentru a trăi pururi”. Luînd strădania întru nemurire drept valoare centrală a ethosului zamolxian, autorul scoate la lumină câteva dintre virtuțile cardinale ale strămoșilor noștri: dreptatea, cumpătarea, vitejia, cinstirea sacrificiului eroic și, mai presus de orice, libertatea. Pentru daco-geți, „pierderea libertății echivalează cu renunțarea obligatorie și definitivă la nemurire. Iată de ce căderea în robie este considerată suprema nenorocire și de care nu te puteai izbăvi decît printr-un act de liberă voință — sinuciderea”. În afară de aceste virtuți ale moralei civice, lucrarea mai analizează, într-un capitol aparte, și normele morale ale vieții familiale a daco-geților, reconstituind detalii interesante din viața matrimonială conformă preceptelor instituite de marele zeu.

Odată cu accentuarea inegalității și a conflictelor sociale, în sec. II-I î.e.n. zamolxismul cunoaște o criză profundă. Mirajul eternității paradisiace își pierde autoritatea, fiind detronat de imperative pragmatice și hedoniste; implicit, virtuțile eroismului sobru și cumpătat cunosc o trecătoare eclipsă. Pe acest fundal are loc reunificarea statului dac centralizat sub Burebista, odată cu reforma religioasă și morală desăvîrșită de marele său preot, Deceneu. Fără a fi încercat restaurarea zamolxismului — devenit, la rîndu-i, caduc în noua configurație a relațiilor sociale — Deceneu a revitalizat, totuși, unele dintre valorile centrale ale acestei religii. El a inițiat o amplă reformă a credințelor și moravurilor daco-geților, pe care i-a deprins, cu ajutorul unor severe exerciții fizice și intelectuale, să respecte rigorile unui mod de viață sobru și cumpătat, disciplinîndu-i, totodată, prin cultivarea obedienței față de autoritatea centrală ca valoare axială a noului cod moral. În capitolul consacrat reformei săvîrșite de către Deceneu, autorul vădește o remarcabilă tenacitate și o fantezie prodigioasă în efortul său considerabil de a smulge unor izvoare prea puțin limpezi întreaga lor semnificație. Stelian Stoica nu se împacă defel cu gîndul unor fapte și sensuri iremediabil pierdute, ci sfidează necunoscutul. „Avînd conștiința insurmontabilului, ne spune la un moment dat, nu ne rămîne decît să recurgem la supoziții sprijinite pe lătralnice repere”.

Reperele recapătă contururi mai precise în capitolul final al lucrării, consacrat disoluției ethosului zamolxian după cucerirea romană, care avea să pună capăt în mod tragic eroicei rezistențe a dacilor conduși de „nemuritorul” Decebal. Sub administrația romană, valorile și normele ethosului fundat pe cultul lui Zamolxis se destramă treptat, pe măsură ce sanctuarele și confreriile religioase consacrate marelui zeu sînt desființate, lăsînd loc liber unor culte străine, aduse și răspîndite de masa coloniștilor transplantați în Dacia din toate colțurile imperiului.

Confruntată cu o tematică inedită și deosebit de complexă, lucrarea lui Stelian Stoica izbuteste, printr-o argumentație suplă, expusă într-un stil elevat și alert, să aducă o contribuție marxistă originală și interesantă la recuperarea unui fragment din spiritualitatea daco-geților, întregînd, astfel, ceea ce știm despre proto-istoria virtuților morale ale poporului nostru.

Dan Crăciun

**TRATAT DE DIALECTOLOGIE ROMÂNEASCĂ, (coord. Valeriu Rusu),
Craiova, Edit. Scrisul românesc, 1984.**

La Institutul de cercetări etnologice și dialectologice s-a finalizat de curind primul *Tratat de dialectologie românească*, rod al unui demers colectiv și interdisciplinar în sensul cel mai deplin. Prin proporții, prin caracterul tematic atotcuprinzător și capacitatea de sintetizare a tot ce dialectologia națională și europeană a acumulat faptic și interpretativ în ultimele trei secole (V. Istoria domeniului, p. 109–122), prin bibliografia, pe drept cuvânt exhaustivă, încorporată și valorificată la un înalt nivel critic, acest Tratat se constituie într-o operă monumentală.

Din motive gospodărești, considerăm împreună vasta *Introducere* (V. Rusu, I. Ionică, Magdalena Vulpe, Marilena Tiugan, Ruxandra Pană–Borolanu, M. Ciolac, M. Chioresanu, M. Magda, Maria Marin, Paul Lăzărescu), capitolul *Coordonate etnografice și folclorice* (A. Bucșan, N. Dunăre, P. Ursache, C. D. Georgescu) și cel referitor la *Delimitarea unităților dialectale* (M. Magda, Magdalena Vulpe, Victorela Neagoe, B. Marinescu). După ce s-au stabilit relațiile domeniiale, metodologice și teoretice ale dialectologiei cu celelalte științe lingvistice, cu sociolingvistica, antropologia și etnologia, autorii evaluează pertinent tehnicile și metodele de cercetare dialectală, dezvoltă problemele teoretice și aplicative reclamate de cercetarea domeniului, de prelucrarea și interpretarea faptelor de limbă la nivelul celor mai noi exigențe. Numai profunda cunoaștere a treptelor istorice străbătute de dialectologia românească și europeană a făcut posibil saltul calitativ dobândit prin prezentul Tratat. Însăși teoria zonării și determinarea unităților teritoriale ale spațiului românesc în perspectivă etnografică, folclorică literară, etnomuzicală, etnocoregrafică și, în final, dialectală (Victorela Neagoe) își au izvorul în tradițiile înaintate ale școlilor românești de dialectologie, sociologie și etnografie. Din conjugarea acestora se degajă mai multe concluzii atât de interes specifice dialectal, cât și de ordin general etnocultural. Astfel, ceea ce dialectologii numesc structura discret-nondiscret corespunde cu peisajul etnografic și folcloric, configurând o seamă de puncte de concentrare, unele maxime, altele minime, dar și a unor arii de tranziție care asigură afirmarea *continuității* antropogeografice și etnodemografice a fenomenelor etnoculturale. Astfel, spațiul nord-estic al subdialectului moldovenesc alcătuiește nucleul principal din ansamblul ariei coregrafice românești răsăritene, în cuprinsul acestuia existând un strat coregrafic foarte vechi (reprezentat de jocurile obiceiurilor de iarnă și al celor familiale), iar dialectul macedo-român se afirmă printr-o serie de elemente comune cu celelalte unități principale ale spațiului românesc, ceea ce explică afinitățile etnoculturale între componentele Romanității orientale în genere. Elementele scoase în relief de cercetările privitoare la zonarea spațiului românesc (etnografică, folclorică, dialectică) subliniază o seamă de concordanțe interdisciplinare, concomitent cu rolul polarizator al lanțului carpatic și al fluviului Dunărea (regiuni antropogeografice care au concentrat o specificitate pregnantă a fenomenelor de limbă și cultură materială și spirituală în genere), statutul și semnificația teritoriilor nucleelor lingvistice, etnografice și folclorice ca centre de iradiere, cu puternice înruriri asupra teritoriilor învecinate, precum și remarcabilele afinități lingvistice, culturale etc. între romanitatea nord- și sud-dunăreană. În plus, asocierea cercetării etnosociologice, sociolingvistice și sociofolclorice comparată și-a asigurat un aport substanțial la demonstrarea procesului centripetal căruia, între mulți alți parametri, se datorează unitatea deosebită a creației materiale și spirituale populare a românilor, în totalitatea ramurilor. Privilegiul dialectologiei, ea și al folcloristicii și etnografiei, de a beneficia de importante tangente (explicite ori implicite) cu istoria limbii și a poporului datorăm convergența substanțială a fenomenelor de comunicare intracomunitară și intraetnică în arii de orice dimensiuni.

În strinsă corelație logică, tratatul continuă cu o largă descriere comparată a *unităților dialectale*: dacoromân, cu subdialectele muntean (I. Ionică), moldovean (Paul Lăzărescu), bănățean (Victorela Neagoe), crișean (D. Urițescu), maramureșean (Magdalena Vulpe); graiurile din Transilvania (M. Marin, B. Marinescu), graiul din Țara Oașului (D. Urițescu), graiuri românești în medii alogene (Anca Hartular), precum și dialectele aromân (N. Saramandu), meglenoromân (P. Atanasov) și istroromân (A. Kovačec). Ultimii doi sînt specialiști din Iugoslavia. Reținem cîteva din concluziile pe care le conferă aceste vaste demersuri, pentru semnificația lor etno-istorică, etnolingvistică și etnoculturală, în deplină concordanță cu constatările lui V. Rusu (p. 156–163) privitoare la principalele etape de ordin dialectal în spațiul românesc, cu privire specială la limba română. Dialectul dacoromân este vorbit în nordul Dunării (în R. S. România, R. S. S. Moldovenească, R. S. S. Ucraineană și R. P. Ungară, în estul Banatului Iugoslav, în partea de lingă Dunăre a zonei dintre Timoc și Moravia, în nord-estul Bulgariei și în alte țări în care locuiesc comunități (daco) românești. Vorbitorii dialectului dacoromân se numesc români, iar după provinciile istorice: olteni, munteni, moldoveni, ardeleni, maramureșeni, bănățeni, crișeni, oșeni etc. În cuprinsul teritorial al dialectului dacoromân, subdialectul moldovean acoperă suprafața cea mai întinsă, isoglozele unora din fenomenele caracteristice acestuia depășesc adeseori limitele spațiului său, cuprinzînd și părți importante din vecinătățile tran-

silvănene, muntene și dobrogene. Cercetările subdialectului bănățean converg cu cele istorice și arheologice, conform cărora acest teritoriu s-a aflat într-un contact neîntrerupt cu Imperiul Roman, intrând în alcătuirea provinciei romane Dacia, devenind una dintre provinciile puternic romanizate, unde stăpânirea romană s-a continuat până în sec. VI, între sec. IX—X constituia un ducat român, iar după intrarea sub suzeranitatea regelui ungar își păstrează vechea autonomie românească, asemenea Țării Hațegului, Maramureșului etc., care împreună au păstrat un remarcabil conservatorism dialectal, etnografic și folcloric. Tot astfel, cercetările asupra graiurilor din Transilvania confirmă, întregesc și dezvoltă pe cele antropogeografice și etnografice care au diferențiat un număr apreciabil de zone-vere etnoculturale intracarpătine sau pericarpătine, din Oaș, Maramureș, Sălaj, Dorne până în Țara Birsei, Țara Oltului, Marginea Sibiului etc., ori de pe versantele oltean, muntean și moldovean, caracterizate printr-o profundă continuitate etnolingvistică și etnoistorică.

Vorbită neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman (Dacia, Polonia de sud, Dardania, Moesia superioară și inferioară), latina populară s-a îmbogățit cu cca. 160 cuvinte din substratul tracodacic, iar româna rezultată a constituit cea dintâi, din ansamblul României care, pornind de la latină, și-a dobândit o structură proprie, păstrată peste secole, depășind fazele daco-latină și daco-romană, spre a deveni succesiv: proto-română, vechea română, până la româna modernă și româna contemporană. La circumstanțele istorice care au determinat ca din sec. al VI-lea româna (sub forma celor patru dialecte ale sale) să constituie unicul reprezentant al Romanității orientale, trebuie alăturat factorul condiționant antropogeografic alcătuit de bazinul Dunării (V. Părvan) în largă sa accepție carpato-balcano-danubiano-pontică.

Din bogatele analize cuprinse în *Tratatul de dialectologie românească* rezultă că, în totalitatea manifestărilor ei spațiale (inclusiv dialectele românești sud-dunărene), *unitatea limbii române* este un fapt concludent, nu numai din punct de vedere lingvistic, dar și din punct de vedere etnopsihologic și etnologic, izbutind să facă față contextului geopolitic specific acestei regiuni europene: „adeverată încrucișare de limbi, popoare și state, civilizații și religii” (p. 161; 680—683). De altfel, însăși structura dialectală a limbii române este o dovadă peremptorie a caracterului unitar al acestui singur idiom romanic din aria Romanității orientale, care nu numai că s-a conservat până în zilele noastre, dar constituie și o sursă nepuizabilă de convergențe și coincidențe interdisciplinare (istorice, etnologice, antropogeografice etc.) privind istoria formării limbii și poporului român. În această ordine de idei și intrucit problemele au aflat un larg spațiu de dezbateri în coloanele revistei „Viitorul Social” (rubrica „Antropologie și etnologie”) din ultimii ani, constatăm că *Tratatul de dialectologie românească* (p. 641—666), în abordarea *Raporturilor, la nivel dialectal, între limba română și limbile învecinate*, realizează nu doar o confirmare înalt științifică a fenomenului etnologic al iradierilor românești în direcțiile estice, nordice, vestice și sudice ale regiunii europene care ne înconjoară, formulate recent în anuarul „Apulum” (1982; 1984), în *Civilizație tradițională românească*, în *Curbura Carpatică Nordică* (1984), ci chiar o substanțială depășire informativă și etnologică. Cercetarea „dialectală” (concentrată asupra unor arii teritoriale specifice dialectal, folcloric, etnologic etc.) și temeinic comparată, cum o demonstrează și recentul *Tratat de dialectologie românească* conduc la cumulara unui eantum explicativ-teoretic și etnoistoric care deschide științelor umaniste românești largi *porțile de comunicare* și de atestare etnică, interetnică, lingvistică, etnoculturală.

Prin asemenea lucrări fundamentale știința românească dobândește un prestigiu durabil în ansamblul domeniilor similare europene.

Prof. dr. Nicolae Dunăre

Peace and Disarmament, Academic Studies, 1984, Moscow, Progress Publishers, 1985

Sub egida Consiliului de cercetări științifice asupra problemelor păcii și dezarmării și cu sprijinul Institutului pentru economia mondială și relații internaționale al Academiei de Științe a U.R.S.S. a fost publicat cel de al treilea volum de publicații academice în limbi străine, consacrat acestei problematice, însumind materiale elaborate de cunoscuți oameni de știință sovietici, activiști politici și pe tărîmul social. Studiile inserate în această culegere abordează o vastă arie tematică, articolele cuprinde subsumate unor capitole importante și anume: amenințarea nucleară, consecințele folosirii armelor de distrugere în masă, mișcările împotriva amenințării cu războiul și cursei înarmărilor, necesitatea abordării constructive a problemelor păcii și dezarmării. Lucrarea cuprinde totodată relații asupra activităților întreprinse de organizațiile sovietice de masă care au preocupări în problemele menționate și este însoțită de o bogată parte documentară, însumind declarații ale conducătorilor sovietici, do-

cumente ale țărilor socialiste, apeluri ale organizațiilor de masă sovietice, rezoluții adoptate în cadrul unor reuniuni cu participare internațională.

Culegerea se impune prin participarea unor cunoscuți autori de specialitate ca Boris Ponomarev, Vadim Zagladin, Timur Timofeev, Alexandru Yakovlev ș.a., conducerea grupului editorial care a pregătit lucrarea fiind asigurată de academiciantul P.N. Fedoseev, care semnează de altfel un însemnat articol publicat în prima parte a culegerii.

Abordând problemele atât de complexe și de importante legate de fenomenul înarmărilor și cerința imperios necesară de a se trece la dezarmare, autorii sovietici aduc contribuții interesante, care vădese o documentare aprofundată, ca și perspectiva abordării, din unghiuri diferite, a unor fenomene atât de complexe legate de înarmări și politica de dezarmare. Este meritul culegerii de studii de a fi întrunit un număr considerabil de politologi, de activiști în domeniul social dar și de savanți din diferite domenii ale științei — medici, biologi, fizicieni, economiști, a căror contribuție concurează la înțelegerea, într-o viziune multidisciplinară, a pericolului pe care îl prezintă fenomenul contemporan al înarmărilor, fenomen ce impune cu necesitate o acțiune consecventă și concertată a tuturor popoarelor împotriva cercurilor agresive, pentru promovarea unei politici noi în viața internațională.

De la bun început, culegerea atrage atenția asupra responsabilității deosebite care revine în prezent oamenilor de știință în combaterea fenomenului înarmărilor. Pe drept cuvânt, Boris Ponomarev — care semnează studiul de deschidere al acestei interesante lucrări — insistă asupra necesității ca oamenii de știință să demonstreze falsitatea diferitelor teorii care încearcă să aducă „argumente” în sprijinul justificării războiului nuclear, insistând asupra necesității ca oamenii de știință să ofere contra-argumente convingătoare. Gravitatea problemelor legate de pericolul nuclear este sugestiv înfățișată de Piotr Fedoseev, care, referindu-se la problemele deosebit de grave și de complexe care caracterizează epoca noastră, la problemele considerate „globale”, printre care un loc dintre cele mai importante îl ocupă trecerea la dezarmare, apreciază că mai mult decât oricare altele, aceasta „solicită o restructurare a sistemului relațiilor interstatale, o reorientare în scopuri pașnice a forțelor productive și a cercetării științifice, precum și eforturi concertate ale întregii umanități, ale tuturor țărilor și popoarelor” (p. 36). Scoțind în lumină faptul că politica de înarmări este legată de evoluția sistemului capitalist în actuala etapă, de intensificarea acțiunii unor cercuri agresive, autorii culegerii de studii relevă pe bună dreptate că în actualul moment istoric coexistența pașnică rămâne singura alternativă posibilă a organizării relațiilor internaționale. P. Fedoseev arată, în același studiu, că „în era prezentă, orice renunțare la principiul coexistenței pașnice a statelor cu sisteme sociale diferite și orientarea către confruntarea nucleară reprezintă în fapt o negare a ideii că societatea umană poate să continue să existe” (p. 47). Deși „convergența” între socialism și capitalism este imposibilă, în schimb „ceea ce este pe deplin posibil este coexistența lor și întrecerea lor într-un climat de pace” (Ibidem). După cum subliniază cunoscutul autor sovietic, concepțiile cosmopolite care tind la abolirea statelor naționale nu pot fi acceptate. În această privință, el arată în mod argumentat că „nu ideea abolirii statelor naționale, ci politica de coexistență pașnică, de reducere a cursei înarmărilor pe baza principiului egalității și suveranității egale și avantajului reciproc și cooperării egale reprezintă abordare fructuoasă și realistă” (p. 47).

Culegerea analizează problemele unității mișcării pentru pace, aducând argumente pertinente în sprijinul făuririi unor largi coaliții de acțiune împotriva politicii agresive, pentru mobilizarea tuturor forțelor politice înaintate în lupta pentru pace. Într-un important articol, V. Zagladin se referă la poziția partidelor comuniste față de mișcarea pentru pace, insistând asupra faptului că acestea trebuie să coopereze cu alte forțe politice în cadrul unor organizații mai largi, pentru pace, ce există în diferite țări, pentru a putea contracara astfel acțiunile celor care caută să promoveze politica de forță și înarmări. După cum arată V. Zagladin, „aprecierea rolului pe care îl au comuniștii nu reprezintă o luptă pentru a împinge pe altcineva de o parte sau a încerca să ordonez cuiva de deasupra. Dimpotrivă, comuniștii și partidele muncitorești au grijă să sublinieze necesitatea de a se asigura o cooperare egală a tuturor forțelor antirăzboinice, în special a comuniștilor și social-democraților, într-un climat de respect reciproc” (p. 143). Relevând cu vigoare cerința unității forțelor care luptă pentru pace, însemnătatea realizării unei depline unități de acțiune între comuniști și alte forțe politice, V. Zagladin subliniază necesitatea folosirii la întregile sale dimensiuni a marelui potențial pe care îl reprezintă mișcarea comunistă și muncitorească internațională în lupta pentru pace și dezarmare.

Importante dezvoltări teoretice se întâlnesc și în articolul lui Oleg Bikov, *Abordări diferite ale problemelor cheie ale politicii mondiale*. Autorul arată pe bună dreptate că o distrugere nucleară totală nu poate să reprezinte un scop rațional, ci o crimă împotriva umanității. „Proporțiile globale ale pericolului de război presupun o comunitate globală de interese în prevenirea unei catastrofe mondiale. Realitățile epocii nucleare solicită o abordare rezonabilă, rațională și responsabilă din partea statelor, a problemelor apărării păcii mondiale. Cu toată adâncimea diferențelor sociale, politice și ideologice între sisteme sociale opuse, acordul între

ele asupra acestei probleme centrale pentru întreaga umanitate ar trebui să prevaleze cdată și pentru totdeauna deasupra oricăror asemenea diferențe, în fața perspectivei unei distrugerii nucleare totale" (p. 191). Autorul relevă, în continuare, valoarea eforturilor țărilor socialiste pentru a face să se înțeleagă această idee generoasă și profund umană, importanța acțiunilor pentru pace și dezarmare care trebuie să-și găsească consacrarea și recunoașterea, în posida încercărilor unor cercuri agresive de a demonstra posibilitatea războiului nuclear sau „legitimitatea” primei lovituri.

Culegerea de studii cuprinde și alte numeroase analize pertinente legate de fenomenul înarmărilor. Sînt impresionante, de pildă, studiile întocmite de Alexander Baev, Nicolai Boșkov și Vladimir Ivanov, care atrag atenția asupra consecințelor biologice și medicale ale războiului nuclear, studiul semnat de Alexander Obukov și Georgi Golitin cu privire la efectele pe care războiul nuclear le-ar avea asupra atmosferei ș.a. Relevăm, de asemenea, cercetările judicioase întreprinse de economiști, politologi, cu privire la implicațiile economice ale politicii de înarmări, criticile întemeiate aduse unor doctrine strategice sau teorii susținute de cei care încearcă să acrediteze posibilitatea războiului nuclear.

Recenta lucrare elaborată de specialiștii sovietici impresionează prin forța argumentării, prin documentația temeinică pe care autorii o folosesc în demonstrarea caracterului antiuman al războiului nuclear. Un important capitol al culegerii, care înfățișează acțiunile pentru pace întreprinse de diferitele organizații obștești avînd preocupări în domeniul păcii și dezarmării prezintă un neîndoielnic interes, înfățișînd cititorului o vastă arie de acțiuni întreprinse în sprijinul păcii de largi categorii implicate în acțiunea de prevenire a războiului — juriști, organizații de tineret, syndicate, ziariști, scriitori, veterani de război și alții. Bogatul capitol documentar, care cuprinde textul integral al unor documente sovietice, luări de poziții, declarații ale organismelor internaționale, interesează de asemenea pe toți cercetătorii care doresc să aprofundeze această problemă. La aceasta contribuie și bibliografia selectivă în problemele păcii și dezarmării cu care se încheie culegerea de studii.

Înfățișînd puncte de vedere ale unor specialiști cunoscuți, ca și ale unor reprezentanți ai vieții sociale, ale unor cercetători din Uniunea Sovietică, culegerea *Pacea și dezarmarea*, elaborată de un colectiv, sub îngrijirea academicianului P.N. Fedoseev se constituie într-o lucrare de referință, utilă cadrelor de specialitate, ca și tuturor celor care doresc să cunoască cercetările întreprinse în Uniunea Sovietică în problemele păcii și dezarmării. În posida unei arii tematice foarte bogate, mesajul lucrării elaborate de autorii sovietici este unitar: omienirea trebuie să facă totul pentru a opri fenomenul înarmărilor și pericolul de război, pentru a se trece la dezarmare. Aceasta este, de altfel, convingerea unor largi cercuri politice din întreaga lume, a tuturor forțelor înaintate, care sînt chemate astăzi, mai mult ca oricînd, acționînd unite, să impună oprirea pericolului de război, efectuarea unor măsuri sigure pe drumul dezarmării.

Victor Duculescu

Roger Fisher, William Ury, (Bruce Patton, editor) *Getting to yes. Negotiating agreement without giving in*, New York, Penguin Books, 1983

În 1981 editura americană Houghton Mifflin Company a publicat o carte modestă ca dimensiuni (162 pagini), cu un titlu atrăgător: *Obținerea acordului. Acordul de negociere fără cedare*. În 1983 cartea a apărut și la Penguin Books și este receditată de șase ori. Acest succes nu este întîmplător. Cartea se ocupă de o problemă largă privind negocierile. Deși preponderent metodologică și abordată în multe privințe prin prisma psihologiei, lucrarea la care ne referim prezintă un cert interes, inclusiv pentru activitatea de negocieri.

Autorii, Roger Fisher (profesor de drept) și William Ury (consultant, scriitor și conferențiar în probleme de negociere și mediere) lucrează în cadrul unui proiect de cercetare inițiat de Universitatea Harvard **, asupra problemelor negocierilor, pentru perfecționarea metodelor de negociere și mediere. În cadrul Proiectului sînt urmărite atît obiective teoretice (elaborarea unei teorii) cît și practice (elaborarea unor programe de educare și instruire pentru cei implicați în negocieri — prin natura profesiei, ca și realizarea unor cursuri pentru licee și universități).

* Harvard Negotiation Project. R. Fisher este director al acestui Proiect iar W. Ury director asociat.

Autorii observă că, deși negocierile reprezintă un aspect comun al vieții, ele adesea se desfășoară într-un mod nesatisfăcător. Acum când „conflictul este o industrie în creștere” și „din ce în ce mai multe situații cer negocieri”, se simte nevoia depășirii așa-numitelor „strategii standard”, concretizate, în principal, în două modalități extreme de negociere: „dură” și „blindă” și în formule situate între aceste extreme. Redăm câteva din caracteristicile importante ale negocierii „blinde”: participanții sînt sau se consideră prieteni; țelul tratativelor este acordul; se fac concesii în scopul cultivării relației; se tratează „cu blindețe” atît problemele umane, cît și cele care fac obiectul tratativelor; partenerii sînt tratați cu încredere; se acceptă ușor schimbarea poziției; se acceptă citeva pierderi etc. Și citeva dintre cele ale negocierii „dure”: participanții se consideră adversari; țelul este „victoria”; se cer concesii ca o condiție a menținerii relației; se tratează cu duritate atît problemele umane cît și cele de fond; partenerii sînt tratați cu neîncredere; nu se acceptă schimbarea poziției și nu se tolerează nici o pierdere etc.

Negociatorul „blind”, din dorința de a evita conflictele interpersonale și de a realiza un acord care să reprezinte o soluție amicală și pașnică, face concesii cu relativă ușurință; „totuși, el sfîrșește adesea exploatat și plin de „amărăciune”. Spre deosebire de acesta, negociatorul „dur”, privește orice situație ca o competiție a voinței, în care „partea care adoptă pozițiile extreme și rezistă cît mai mult va reuși mai bine” (p. XII). Dar, se întîmplă adesea ca reacția partenerilor să fie la fel de dură, creîndu-se situații în care rezolvarea problemelor nu mai este posibilă iar relațiile dintre părți sînt deteriorate.

Ambele tipuri au comun faptul că încep prin afirmarea, de către fiecare parte, a unei poziții și demonstrarea justității ei. Poziția generală afirmată la început se „descompune” pe parcurs într-o succesiune de poziții, de pe care se cer și/sau se fac concesii pentru a ajunge la un compromis. Autorii subsumează aceste tipuri noțiunii de *negociere pozițională* (positional bargaining) și consideră că aceasta nu satisface criteriile de bază care permit evaluarea unei metode. Aceste criterii sînt: o metodă bună de negociere trebuie să ducă la un acord rațional (wise agreement) dacă, în principiu, acordul este posibil; metoda trebuie să fie eficientă; ea trebuie să ducă la îmbunătățirea relațiilor dintre părți (sau, cel puțin, să nu le deterioreze).

Neajunsul major al negocierii poziționale este perspectiva cantonării într-o poziție rigidă, identificarea cu această poziție și pierderea din vedere a intereselor care au făcut necesare negocierile, a problemei în discuție. Argumentarea „de pe poziții” sau argumentele aduse reciproc pentru susținerea pozițiilor afirmate transformă tratativele într-o „competiție a voinței”. Fiecare parte încearcă să o forțeze pe cealaltă să-și schimbe poziția. „Sarcina de a elabora în comun o soluție acceptabilă tinde să devină o bătălie” (p. 6).

Insuficiențele negocierii poziționale sînt și mai evidente cînd la tratative participă mai mult de două părți. În aceste cazuri se formează coaliții (grupări) și schimbarea poziției odată luată devine practic imposibilă. În toate cazurile se pune și problema participanților „neprezenți”, dar a căror aprobare este necesară.

Fie că se adoptă stilul blind, fie cel dur, această metodă produce, în general, rezultate inconsistente. Soluțiile la care se ajunge sînt nesatisfăcătoare în ceea ce privește luarea în considerație a intereselor legitime ale fiecărei părți.

Autorii resping aceste stiluri și propun o alternativă elaborată în cadrul Proiectului Harward pentru Negocieri și anume *negocierea principială* (principled negotiation), metodă „explicit proiectată pentru a produce rezultate inteligente, eficiente și amiabile” (p. 10-11). Este o metodă deschisă, potrivită aproape în orice împrejurare; ea poate fi rezumată în patru principii fundamentale pe care le redăm în același mod ca autorii cărții:

Oamenii: Separați oamenii de probleme în discuție.

Interesele: Centrați-vă pe interese nu pe poziții.

Opțiunile: Elaborați o varietate de posibilități înainte de a decide.

Criteriile: Insistați ca rezultatele să se bazeze pe un standard obiectiv (p. 11).

Cele patru capitole din partea a doua a cărții (c. 2-5) se ocupă fiecare de cîte unul din aceste principii de bază.

Separarea oamenilor de problemă, adică a face distincțiile cuvenite între problemele umane implicate în relațiile dintre negociatori și problema care face obiectul tratativelor nu răspund doar unei necesități de ordin psihologic, ci și imperativelor desfășurării raționale a procesului.

Autorii întreprind o fină analiză psihologică a modului în care evoluează relațiile dintre parteneri, a „mecanismelor” care stau la baza unor reacții, a percepțiilor și a comunicării ca latură esențială a negocierilor. Analiza pune în lumină aspecte psihologice importante cum sînt, de pildă, percepțiile greșite, manifestările emoționale tipice și particulare, semnificația unor gesturi simbolice etc. Concluziile apar logice și autorii conturează o serie de soluții pentru rezolvarea a numeroase probleme din această sferă.

Discuția despre comunicare, fără de care „nu există negociere” (p. 33) relevă cît de dificil poate decurge aceasta, cît de mult poate fi afectată de numeroasele genuri de înțelegere greșită. Ceea ce autorii consideră a fi trei „mari probleme ale comunicării”, detaliat examinate în lucrare, circumscriu o serie de manifestări, din păcate destul de frecvente în cursul tratati-

velor, cum sînt : comunicarea pentru a epata, pentru a produce impresie (în fond lipsă de comunicare), „neauzirea” partenerilor și interpretarea greșită a celor auzite (mai gravă atunci cînd negociatorii vorbind limbi diferite, comunică prin traducător). Distorsiunile care pot surveni pe parcursul tratativelor în sfera comunicării nu afectează în mod fatal rezultatul tratativelor dacă ele sînt cunoscute de negociatori și „tratate” rațional. Lucrarea propune mijloacele cele mai productive pentru îmbunătățirea comunicării, inclusiv tehnicile standard ale unei „bune ascultări”.

Centriarea pe interese, și nu pe poziții atrage în mod deosebit atenția asupra necesității de a nu transforma negocierile într-un conflict de poziții, aparent iremediabil opuse. „Problema fundamentală într-o negociere constă nu în poziții conflictuale ci în conflictul dintre trebuințele, dorințele, interesele și temerile fiecărei părți” (p. 42). Acestea stau la baza acțiunilor, le motivează.

A urmări reconcilierea intereselor în locul unui compromis între poziții înseamnă a adopta o atitudine constructivă pentru că, în spatele unor poziții opuse stau nu numai interese conflictuale ci și compatibile, de la care se poate porni pe calea unei soluții rezonabile.

Imaginarea, elaborarea de opțiuni pentru avantajul reciproc, — una din expresiile a ceea ce în psihologie poartă denumirea de gândire divergentă — pare o chestiune de bun simț. Totuși, adesea, caracterul rațional al acestui mod de acțiune nu se impune de la sine în cadrul negocierilor.

Redăm patru din obstacolele principale pe care autorii le consideră răspunzătoare de inhibarea creativității în cursul tratativelor : o hotărîre prematură ; urmărirea unei singure soluții ; presupunerea că domeniul de înțelegere ca rezultat al negocierilor are limite rigide ; considerarea că „rezolvarea problemelor lor” (ale partenerilor) este doar treaba lor (p. 59).

Atitudinea creatoare este utilă și în negocierile simple dar în situațiile complexe este o condiție absolut necesară pentru ajustarea și adaptarea intereselor, în scopul realizării unui acord înțelept.

Insistați asupra folosirii unor criterii obiective este al patrulea principiu de bază al metodei negocierii principale. El comportă trei aspecte de bază : a acționa în fiecare problemă printr-o căutare a criteriilor obiective pe care să se bazeze decizia ; a judeca și a fi deschis argumentelor raționale cu privire la standardele cele mai adecvate și la modul în care trebuie aplicate ; a nu ceda presiunii ci numai principiilor. „Pe scurt, spun autorii, concentrați-vă pe criterii obiective cu fermitate, dar flexibil” (p. 91).

Capitolele 6—8 se ocupă de situațiile dificile în care se poate găsi una din părți în sensul că partea cealaltă este mai puternică, sau nu vrea să negocieze (ci să impună), sau recurge la mijloace neoneste (dirty tricks).

Desigur, nici o metodă de negociere nu este infailibilă și nu poate garanta evitarea oricărei neplăceri pe parcurs. Totuși, există în orice situație posibilitatea de a reduce sau limita dezavantajele, de obicei unilaterale.

În general, negociatorii își stabilesc o limită, un prag dincolo de care consideră că numai pot ceda nici un pas. Cîteodată e nevoie, însă, totmai de încă un pas... și atunci limita prestabilită își vedește caracterul rigid. Un astfel de prag poate fi stabilit prea sus sau prea jos în lipsa unor criterii obiective. În proiectul Harward se propune un standard în raport cu care să fie evaluat orice acord propus : „cea mai bună alternativă pentru un acord negociat” (BATNA)*

BATNA are avantajul de a fi mai flexibilă, permițînd astfel exploatarea de soluții creative. Elaborarea BATNA înseamnă a avea în vedere cît mai clar ce este de făcut dacă acordul nu va fi realizat. A începe tratativele fără o BATNA bine gândită înseamnă „a negocia cu ochii închiși” (p. 104).

Elaborarea alternativelor posibile implică trei genuri de operații : imaginarea unei liste de acțiuni care pot fi rezonabil întreprinse dacă acordul nu este realizat ; îmbunătățirea ideilor mai promițătoare și convertirea lor în opțiuni practice ; selectarea opțiunii care pare a fi cea mai bună (p. 108).

Este interesantă observația autorilor că în cazul în care ambele părți au BATNA atrăgătoare poate fi mai bine să se renunțe — într-un mod amical — la ideea încheierii unui acord și să se reorienteze eforturile în alte direcții.

Se poate întîmpla, ca în pofida încercărilor de a ține cont de fondul problemelor și de interesele ambelor părți, partea cealaltă să se situeze pe poziții rigide, ținînd cont numai de interesele ei. Între strategiile propuse pentru a face față acestei situații se află și cea denumită „negotiation jujitsu”. Se pornește de la faptul că a răspunde la un atac sau la o critică în aceeași manieră (ca și a respinge pur și simplu poziția celeilalte părți) înseamnă a plasa tratativele într-un cerc vicios.

* În engleză : Best Alternative to a Negotiated Agreement.

Se propune o serie de moduri de acțiune menite să evite (sau să înlăture) cercul vicios, să atragă atenția asupra aspectelor obiective ale problemei în discuție, să amelioreze comunicarea. Dacă eforturile de a transforma negocierea pozițională în negociere principală eșuează, se poate apela la o a treia parte. Procedul denumit în lucrare „one-text procedure” înseamnă tocmai introducerea celei de a treia părți (mediatorul, unul sau mai mulți) care, aplicând regulile negocierii principale, elaborează liste de soluții; acestea sînt îmbunătățite succesiv după discuții cu fiecare parte, pînă se ajunge la forma care satisface în cea mai mare măsură posibilă interesele ambelor părți.

Un întreg capitol al cărții (capitolul 8) se referă la o serie de tactici și „șiretlicuri” la care recurg unii negociatori (minciuni, abuz psihologic, tactici de presiune etc.). Aceste tactici ni se spune, „sînt în fond propuneri unilaterale cu privire la procedură de negociere (...). Pentru a le contracara trebuie să vă angajați într-o negociere principală asupra procesului de negociere” (p. 135). Prezentînd cele mai comune tactici — trucuri (diverse moduri de inducere în eroare, autoritate ambiguă, intenții îndoiești, ambianță stresantă, atacuri personale, amenințări), autorii lucrării arată cum este bine să se răspundă în astfel de situații în spiritul concepției negocierii principale.

Deși ni se spune în încheiere, în carte, nu s-a găsit probabil ceva ce să nu se fi știut, lucrarea este o expunere riguroasă nu doar a unei metode, ci a unei concepții despre negocieri, concepție care urmează să fie dezvoltată și în alte lucrări în cadrul Proiectului Harward.

Unele metode propuse în carte pot, într-adevăr, să pară de bun simț. Poate că tocmai din această cauză, ele sînt prea adesea trecute cu vederea, ignorate în situații în care ar fi foarte bine să nu fie uitate.

Aplicarea unor achiziții ale psihologiei în sfera relațiilor interpersonale și a comunicării demonstrează încă odată cît de utilă poate fi această disciplină în rezolvarea unor complexe probleme sociale și politice.

Exemplele numeroase din viața reală, unele cunoscute din relațiile internaționale, analizate din perspectiva concepției propuse (permițînd generalizarea în situații similare) fac din cartea prezentată un practic instrument de lucru. Ea poate îndeplini acest rol cu toate că fiecare negociere este diferită de alta, pentru că elementele de bază sînt comune tuturor situațiilor de negociere.

Ligia Gherguț

Lester R. Brown et alii, *State of the World-1985*, N. W. Norton & Co., New York, London, 1985*

Analiza problemelor om-natură are o îndelungată tradiție. Se poate spune că milenii de-a rîndul confruntările om-natură rezultau probleme locale cu rezolvări, de asemenea locale. Abia în ultimele decenii ale acestui secol oamenii au fost conștientizați de globalitatea unor probleme și mai ales de necesitatea unor rezolvări globale.

Conștientizarea a fost urmată, cum e firesc, de preocupări pe cele mai diverse planuri și nu în ultimul rînd, preocupări ale oamenilor de știință care și-au spus cuvîntul în diferite contexte și sub diferite forme.

Una din aceste forme o reprezintă rapoartele: varietatea lor, de la rapoarte naționale la rapoarte către guverne, către cluburi (cum ar fi cele către Clubul de la Roma), către președinți (raportul Nora-Minc, Global 2000), etc., poate fi tipologizată după modul de tratare a obiectului cercetării în două categorii: rapoarte care tratează societatea și mediul său (bazate, de regulă, pe modele econometrice și simulare) și rapoarte care tratează problemele societății și mediului (bazate pe tratări analitice).

Din această ultimă categorie face parte și acest al doilea raport al Institutului World-watch** din New York, raport al cărui titlu amintește și prelungește în același timp, Discursul asupra stării Uniunii.

Întrucît conținutul raportului SOTW-85 este extrem de bogat și în această rețecie nu am putea face o echilibrată menținere a tuturor problemelor tratate, ni se pare mai util să preci-

* Lester R. Brown și alții, *Starea Lumii — 1985*, cu subtitlul *Un raport al Institutului Worldwatch asupra progresului către o societate care se autosusține*. W. W. Norton & Co. New York, London, 1985.

** Primul raport a apărut în 1984 sub titlul: *State of the World—1984*, avînd, cu o excepție, aceiași autori și purtînd același subtitlu. În continuare, pentru titlu vom folosi ca și autorii, acronimul SOTW.

zăm modul de realizare al lui, diferențierea față de SOTW-84 și să facem doar o succintă prezentare a problemelor pe capitole.

Institutul Worldwatch elaborează anual un număr de lucrări de 50—80 pagini care tratează, dintr-o perspectivă globală, diferite probleme ale societății și naturii. Plecând de la aceste lucrări, prin extinderea problematicii și îmbogățire calitativă, autorii lor au realizat sub egida institutului și câteva cărți*.

Un colectiv de autori, în frunte cu Lester Brown, au publicat începând cu 1984 rapoarte anuale *Starea Lumii*, care au deja un impact serios atât asupra organizațiilor, oamenilor politici, guvernelor, cât și specialiștilor și maselor largi de cititori.

Rapoartele SOTW 84 și 85 acoperă câteva domenii de bază — energie, mediu, hrană, populație și tendințe economice — privite din diferite perspective.

Probleme enunțate în SOTW-84 cum ar fi: stabilizarea populației, protecția pădurilor, asigurarea hranei sînt continuate și dezvoltate în SOTW-85, din alte perspective. De asemenea, unele aspecte ale unor probleme, cum ar fi de exemplu obținerea de energie electrică de la soare cu ajutorul generatoarelor termice, enunțate în SOTW-84, se bucură de o detaliată analiză în SOTW-85 (p. 184—189).

Autorii au precizat că probleme enunțate într-un paragraf din SOTW-85, cum ar fi problema schimbărilor climatice induse de populație (p. 10—14), vor fi tratate într-un capitol întreg în SOTW-86.

Raportul SOTW-85 este structurat pe 10 capitole: primul capitol constituie o privire generală asupra principalelor probleme și a modului de percepție a lor (*Un sens fals al securității*), iar ultimul conține o reconceptualizare a problemelor, bazată pe ambele analize din celelalte capitole. O enunțare a titlurilor paragrafelor acestui ultim capitol (*Întoarcerea la începuturi*) demonstrează nu numai închiderea cercului — concluzii pe problemele de bază enunțate în primul capitol — dar prin fericita alegere a acestor titluri, indică și căile lor de rezolvare: regîndirea viitorului, o generație a familiilor cu un copil, recîstigarea solurilor, reîmpădurirea pămîntului, o lume eficient energetică, energii regenerabile: valul începutului, reciclarea materialelor și complexitate, schimbare și conducere.

Problemele hranei sînt pe larg tratate în capitolele 2 (*Reducerea foametei*) și 4 (*Menținerea zonelor de pescuit mondiale*) și parțial în capitolul 3 (*Asigurarea aprovizionării cu apă potabilă*). Unele aspecte ale mediului sînt tratate în capitolele 3 și 5 (*Protecția pădurilor de poluarea aerului și de ploile acide*). Energia este tratată în capitolele 7 (*Creșterea eficienței energiei*) și 8 (*Exploatarea energiilor regenerabile*). În contextul lucrării, principala problemă a populației este efortul de planificare familială și este pe larg analizată și argumentată în capitolul 9 (*Oprirea creșterii populației*).

Un capitol care tratează aspecte aflate la intersecția citorva din problemele menționate mai sus este capitolul 6 (*Conservarea diversității biologice*).

Tratarea unitară și echilibrată a problemelor în SOTW-85 rezultă și din faptul că autorii capitolului urmează, cu mici excepții, aceeași pași: o expunere sintetică a problemei, localizare geografică sau istorică, implicații deduse de autori sau din citirea specialiștilor și a rapoartelor unor organizații specializate, tendințe de viitor și concluzii.

Printre alte calități de excepție ale lucrării SOTW-85 trebuie să menționăm acuratețea științifică, accesibilitatea (realizată atât prin text, cât și prin figuri, tabele și grafice) și reprezentativitatea. Pe măsura problemelor globale tratate, s-a dorit și s-a reușit ca exemplele să ilustreze zone din întreaga lume.

Parcursind această lucrare, cititorul român are posibilitatea nu numai să-și îmbogățească cunoștințele asupra problemelor globale, dar și să admire modul de realizare al acestei cărți (stil, punere în pagină, liste de tabele și figuri, note, index).

Vasile Mihai

Abel Poitrineau, *L'élevage et la vie pastorale dans les montagnes de l'Europe au Moyen Âge et à l'Époque moderne*, Publications de l'Institut d'Études du Massif Central, Fasc. XXVII, Clermont-Ferrand, 1984

Este pentru iniția oară cînd problemele etnologiei pastorale europene, cele mai specifice, sînt tratate într-o lucrare de proporții monumentale, și anume printr-o prismă pluridisciplinară: economică, sociologică, etnologică, antropologică, istorică, precum și interetnică. Lucrarea înmănușează 30 de studii, inclusiv prefața coordonatorului, și anume: 15 în care se abordează păstoritul de pe teritoriul țării gazde, Franța; 3 referitoare la spațiul românesc, din care unul

* Una dintre ele, *Renewable Energy — The Power to Choose*, de Daniel Deudney și Christopher Flavin, a fost recenziată în „Viitorul Social” nr. 1, 1984, p. 91—93.

conține de fapt o sinteză carpatică generală (România, Ucraina, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria); cite două despre fenomenul pastoral german și respectiv elvețian; iar cite unul cu privire la păstoritul tradițional din Bulgaria, Italia, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Spania și Ungaria. Din bogăția de fapte și idei reunite în urma unui congres internațional organizat de Facultatea de litere și științe umane a Universității din Clermont-Ferrand (II), desfășurat în vara anului 1982, se desprinde un număr apreciabil de constatări și concluzii: unele cu substrat pluridisciplinar, iar altele fiind chiar rezultatul unor îndelungate cercetări interdisciplinare, toate cu o pregnantă valoare interpretativă și comparativă europeană geografică și diacronică. În genere se poate susține că marea majoritate a lucrărilor încorporate în volum conferă remarcabile deschideri pentru o largă comprehensiune morfologică, structurală, funcțională, a domeniului pastoral, european, implicit și românesc, de-a lungul a peste nouă secole.

Printre informațiile cele mai vechi, citeva din studii îmbrățișează chiar epoci anterioare începuturilor feudalismului, referindu-se la epoca procesului arhaic de diferențiere ocupațională (paleoetnografie ocupațională), care în neolitic — pretutindeni în spațiul european și în cel românesc — a cunoscut iscarea păstoritului din vânătoare. Avem în vedere îndeosebi studiile lui L. Tixier, despre activitatea pastorală în masivii vulcanici Auvergne din timpurile protoistorice până în evul mediu, și al lui J. Hermand, privind o zonă galloromană din Vosgi inferiori (p. 185—217).

Dintre contribuțiile la cercetarea interdependenței ocupațiilor tradiționale — agricultura, creșterea vitelor mari (animale de tracțiune și de cărașit), creșterea vitelor mici, pădurărit — în primul rând trebuie să reținem pe ale lui F. Lerner (păstoritul în zonele montane mijlocii bogate în păduri din evul mediu târziu german și până în sec. 19, p. 69—91), al Annei Kowalska-Lewicka (păstoritul în Carpații polonezi, p. 117—120), dar mai cu seamă al economistului spaniol A. Eiras-Roel (concentrarea regională a vitelor mari cornute, cabaline, a oilor și altor animale mărunte de interes gospodăresc în regiunile de înălțimi și văi ale Galiciei, p. 121—150). Un rezultat antropogeografic și etnosociologic al interdependenței și interferenței funcționale și calendaristice ale ocupațiilor tradiționale, fenomen foarte răspândit și frecvent în spațiul românesc, este determinarea și consolidarea fenomenelor etnodemografice și etnoculturale de stabilitate și continuitate, pe larg demonstrate în monografiile etnologice regionale *Tara Blrsei* (I, 1972) și *Civilizație tradițională românească în Curbura Carpatică Nordică* (1984).

Un aport, a cărui importanță a fost uneori neglijată, este dezvoltarea valențelor comerciale interne și externe ale sistemului ocupațional pastoral în genere și îndeosebi sub forma sa dinamică a transumanței, pe care le-au analizat cu o bogată susținere statistică și arhivistă I.N. Kiss în structura și rolul creșterii bovinelor în economia statală și în comerțul exterior al Ungariei din timpul secolelor XVI—XVIII (p. 27—36), amintitul studiul al lui A. Eiras-Roel (p. 121—150), cel datorat lui A. Poitrineau privind laptele de vacă și felurile produse lactate din sec. al XVIII-lea, cu numeroase referiri și diagrame prin care se aprofundează modalitățile și condițiile pentru hrănirea vacilor de lapte din regiunea Masivului Central, în continuă îmbunătățire în raport cu secolele anterioare (p. 249—262). Trăind în primul rând oieritul, V. Mihordea oferă cea mai documentată și cea mai explicită participare a transumanței ovine din principatele române (Transilvania, Muntenia și Moldova) în sud-estul și centrul Europei, consecințele economice extrem de favorabile atât marilor crescători cât și visteriei tustrelor state feudale, fapte susținute cu numeroase surse arhivistice datind din sec. al XIV-lea. Autorul utilizează și o seamă de surse bibliografice de prima mână privind cuantumul vânzărilor de vite, corelațiile antropogeografice, climatice, interocupaționale, politice etc. care au favorizat ori stinjenit (uneori) desfășurarea exportului pastoral, precum și aprecierea extrem de pozitivă a calităților de care dădeau dovadă păstorii români, atestată de autori maghiari, sași etc. încă din prima jumătate a sec. XVI (p. 159—183).

Lucrarea în ansamblul ei ridică necesitatea și posibilitatea unei tipologii pastorale la scară continentală. Îmbinarea și considerarea comparativă a *conținutului* socioeconomic și etnocultural al tipurilor (subtipurilor, variantelor etc.) de păstorit tradițional prin concepte și formulări caracterizate la obiect corespunzătoare propriului mod specific de răspuns comunitar și într-o perspectivă strictă a desfășurării de-a lungul întregului an (nu doar considerind un singur anotimp), ar înlesni nu numai înțelegerea reală a fenomenului ocupațional ca atare, dar și comparația teoretică (morfologică, structurală, funcțională etc.) a fenomenului, aprecierea desfășurării concrete în liniile ei esențiale. În ultimă instanță, s-ar dobîndi astfel comprehensiunea acestuia, oriunde s-ar desfășura, de pe aceleași poziții epistemologice: statutul și rolul antropogeografic și etnoistoric al fiecărui tip (subtip, variantă), evitându-se o seamă de confuzii, nu arareori acestea conducînd la interpretări ce desfigurează însăși imaginea reală a realităților social-istorice esențiale ale fenomenului ca atare.

Posibilitatea adunerii la o tipologie etnologică-economică-sociologică, cu o valabilitate în perspectivă continentală se încearcă în lucrare (p. 55—68) în temeiul mai larg al cercetărilor românești, ucrainene, poloneze, cehoslovace și ungurești, coroborate la rîndu-le cu demersurile mai cunoscute din literatura franceză, spaniolă, elvețiană, engleză, norvegiană, germană etc.: păstorit sedentar (creșterea vitelor în cuprinsul gospodăriei din vatra satului, îngemănată cotidi-

an și în tot cursul anului cu nevoile agriculturii, implicând o stabilitate economică și antropogeografică totală), păstoritul local (cu vâratul pe hotarul agricol al satului, cu primăvâratul în jurul satului, cu toamnă pe miriști și porumbiști iar cu iernatul în gospodăria sătească a fiecărui țărăn, de asemenea constituind un factor de stabilitate agro-pastorală), păstoritul pendular (cu vâratul la pășunea montană a fiecărui sat, cu iernatul în sat în cazul subtipului de pendulare simplă, sau la zona finațelor de sub pădure, de pădure sau de munte) în cazul păstoritului de pendulare dublă, în care factorii de stabilitate economică și antropogeografică își alătură strinsa corelație a satului cu zonele de finațe situate între cele de pășunat montan și cele arătoare din jurul vetrei satului), păstoritul transhumant (în care caz turmele, după ce efectuează vâratul pe munții satului, ierneză în zone de chipie, băragane, bălți, litorale maritime etc., concomitent cu îngrășarea terenurilor aparținând proprietarilor ce oferă furajele pentru iernat). Unele ori altele din aceste situații sînt bine ilustrate și în studiile semnate în volum de către M. Cabouret (Norvegia), J. Merley, R.J. Bernard, Ch. Desplat etc. (Franța), A. Eiras-Roel (Spania), T.W. Dewine (Anglia), A. Paladi-Kovács (*Carpații Orientali ai României*) etc.

Deosebit de semnificative sînt constatările extrem de reduse privind exercitarea păstoritului nomad ori seminomad, și anume cu totul sporadic: în neolitic în zona masivelor vulcanice ale Masivului Central (Franța), în studiul lui L. Tixier (p. 189 și 191).

De asemenea, s-a înregistrat frecvent o dialectică morfologică în timp a formelor de exercitare a păstoritului în cadrul aceleiași spațiu etnic, prin trecerea de la forme cu o mișcare mai amplă de forme de păstorit local, de pendulare simplă (cu iernatul în sat), iar în cazul tuturor tipurilor de păstorit: aportul creșterii vitelor la propășirea economiei propriu-zis agricole.

Prof. dr. Nicolae Dunăre

Într-o lucrare deosebit de interesantă, Prof. dr. Nicolae Dunăre prezintă o sinteză a cunoștințelor actuale privind evoluția și diversitatea pășunilor în România. Lucrarea este structurată în două părți principale: o parte teoretică și o parte aplicativă. În partea teoretică, autorul analizează conceptele de pășune, pășunare și pășunător, precum și clasificarea pășunilor în funcție de diverse criterii. În partea aplicativă, se prezintă o descriere detaliată a pășunilor din România, inclusiv a stării actuale și a măsurilor necesare pentru conservarea și dezvoltarea acestora. Lucrarea este bogată în date statistice și este însoțită de numeroase ilustrații și hărți. Este o lucrare deosebit de utilă pentru specialiștii în domeniu, dar și pentru cititorii interesați de ecologie și agricultură.

Nr. crt.	Pais unde s-a elaborat metoda	Număr de metode
1.	2.1.1. Oltenia	20
2.	2.1.2. Muntenia	15
3.	2.1.3. Banat	10
4.	2.1.4. A.T. Germania	5
5.	2.1.5. China	3
6.	2.1.6. Republica Sud Africană	2
7.	2.1.7. Iran	1
8.	2.1.8. Indonezia	1
9.	2.1.9. Etiopia	1
10.	2.1.10. Polonia	1
11.	2.1.11. Bulgaria	1
12.	2.1.12. România	1
13.	2.1.13. Ucraina	1
14.	2.1.14. Republica Moldova	1
15.	2.1.15. Republica Belarus	1
16.	2.1.16. Republica Cehia	1
17.	2.1.17. Republica Slovacia	1
18.	2.1.18. Republica Ungaria	1
19.	2.1.19. Republica Austria	1
20.	2.1.20. Republica Elveția	1
21.	2.1.21. Republica Franța	1
22.	2.1.22. Republica Italia	1
23.	2.1.23. Republica Spania	1
24.	2.1.24. Republica Portugalia	1
25.	2.1.25. Republica Grecia	1
26.	2.1.26. Republica Turcia	1
27.	2.1.27. Republica Israel	1
28.	2.1.28. Republica Egipt	1
29.	2.1.29. Republica Siria	1
30.	2.1.30. Republica Liban	1
31.	2.1.31. Republica Iordania	1
32.	2.1.32. Republica Irak	1
33.	2.1.33. Republica Iran	1
34.	2.1.34. Republica Afganistan	1
35.	2.1.35. Republica Pakistan	1
36.	2.1.36. Republica India	1
37.	2.1.37. Republica China	1
38.	2.1.38. Republica Japonia	1
39.	2.1.39. Republica Coreea	1
40.	2.1.40. Republica Vietnam	1
41.	2.1.41. Republica Laos	1
42.	2.1.42. Republica Cambodgia	1
43.	2.1.43. Republica Thailanda	1
44.	2.1.44. Republica Filipine	1
45.	2.1.45. Republica Indonezia	1
46.	2.1.46. Republica Malaezia	1
47.	2.1.47. Republica Singapore	1
48.	2.1.48. Republica Australia	1
49.	2.1.49. Republica Noua Zeelandă	1
50.	2.1.50. Republica Suedia	1
51.	2.1.51. Republica Norvegia	1
52.	2.1.52. Republica Finlanda	1
53.	2.1.53. Republica Dania	1
54.	2.1.54. Republica Olanda	1
55.	2.1.55. Republica Belgia	1
56.	2.1.56. Republica Luxemburg	1
57.	2.1.57. Republica Germania	1
58.	2.1.58. Republica Franța	1
59.	2.1.59. Republica Italia	1
60.	2.1.60. Republica Spania	1
61.	2.1.61. Republica Portugalia	1
62.	2.1.62. Republica Grecia	1
63.	2.1.63. Republica Turcia	1
64.	2.1.64. Republica Israel	1
65.	2.1.65. Republica Egipt	1
66.	2.1.66. Republica Siria	1
67.	2.1.67. Republica Liban	1
68.	2.1.68. Republica Iordania	1
69.	2.1.69. Republica Irak	1
70.	2.1.70. Republica Iran	1
71.	2.1.71. Republica Afganistan	1
72.	2.1.72. Republica Pakistan	1
73.	2.1.73. Republica India	1
74.	2.1.74. Republica China	1
75.	2.1.75. Republica Japonia	1
76.	2.1.76. Republica Coreea	1
77.	2.1.77. Republica Vietnam	1
78.	2.1.78. Republica Laos	1
79.	2.1.79. Republica Cambodgia	1
80.	2.1.80. Republica Thailanda	1
81.	2.1.81. Republica Filipine	1
82.	2.1.82. Republica Indonezia	1
83.	2.1.83. Republica Malaezia	1
84.	2.1.84. Republica Singapore	1
85.	2.1.85. Republica Australia	1
86.	2.1.86. Republica Noua Zeelandă	1
87.	2.1.87. Republica Suedia	1
88.	2.1.88. Republica Norvegia	1
89.	2.1.89. Republica Finlanda	1
90.	2.1.90. Republica Dania	1
91.	2.1.91. Republica Olanda	1
92.	2.1.92. Republica Belgia	1
93.	2.1.93. Republica Luxemburg	1
94.	2.1.94. Republica Germania	1
95.	2.1.95. Republica Franța	1
96.	2.1.96. Republica Italia	1
97.	2.1.97. Republica Spania	1
98.	2.1.98. Republica Portugalia	1
99.	2.1.99. Republica Grecia	1
100.	2.1.100. Republica Turcia	1